

کاهش مخاطرات قاچاق کالا و ارز با استفاده از راهبردهای اقتصاد مقاومتی و تقویت تولید ملی

حمیدرضا محسنی پور

دانشجوی دکتری مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات،

شیراز، ایران

حمید محمودیان عطاآبادی*

دانشیار گروه معارف اسلامی، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران

حسن سلطانی

استادیار گروه مدیریت، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۴/۱۶ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۶/۱۲)

چکیده

قاچاق کالا و ارز، خسارت‌های فرهنگی گسترده‌ای به کشور وارد آورده و ملتی را از درآمدهای مشروع و قانونی محروم کرده است. قاچاق کالا علاوه بر آثار زیانبار بر تولید داخلی و ناهنجاری‌های اقتصادی ناشی از آن، ناهنجاری‌های اجتماعی و فرهنگی و تغییر فرهنگ و ذائقه مصرف‌کنندگان به سمت کالاهای غیراستاندارد قاچاق را به دنبال دارد. پژوهش حاضر به بررسی کاهش مخاطرات قاچاق کالا و ارز از طریق استفاده از راهبردهای اقتصاد مقاومتی و تقویت تولید ملی پرداخته است. روش تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ روش گردآوری اطلاعات میدانی و به لحاظ روش شناختی از نوع توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری در مرحله کیفی خبرگان سازمان‌ها و نهادهای درگیر مسئله قاچاق کالا و ارز (سابقه کاری حداقل ۱۰ سال) و خبرگان شرکت‌های فعال در زمینه صادرات و واردات کالا (سابقه کاری حداقل ۱۰ سال) بودند که در حد اشباع نظری انتخاب شدند و در مرحله کمی نیز کارکنان سازمان‌ها و نهادهای مواجه با مسئله قاچاق کالا و ارز و همچنین کارکنان شرکت‌های فعال در حوزه صادرات و واردات کالا بودند. روش نمونه‌گیری در مرحله کیفی به صورت در دسترس و در مرحله کمی به صورت تصادفی ساده بود. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته مبتنی بر نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها بود. داده‌ها براساس روش SWOT تحلیل شدند و در نهایت در راستای رونق بخشی تولید ملی و اقتصاد مقاومتی برای کاهش مخاطرات قاچاق کالا و ارز، برخی راهبردهای تدافعی، رقابتی، تهاجمی و تقویتی فرهنگ دینی ارائه شد.

واژه‌های کلیدی: اقتصاد مقاومتی، تولید ملی، راهبردها، فرهنگ دینی، قاچاق کالا و ارز.

مقدمه

حفظ نظم و امنیت جامعه از منظر اقتصادی همواره یکی از دغدغه‌های اصلی دولت‌هاست [۱۵]. اخلال در نظام اقتصادی هر کشوری می‌تواند اسباب نارضایتی مردم را فراهم آورد و سبب سستی و ضعف پایه‌های غیراقتصادی همچون پایه‌های سیاسی و اجتماعی جامعه شود [۱۴]. با گذشت زمان و ظهور دشواری و تنگناهای جدید در عرصه حفظ ثبات اقتصادی، اتخاذ تدابیر پیشگیرانه برای نیل به هدف فوق قوت بیشتری گرفت و به مرور زمان به سیاست رایج و عملی بسیاری از کشورها تبدیل شد [۵].

در طول چند سال اخیر، رهبر معظم انقلاب به‌درستی و با تسلط کامل بر مسائل کشور، با ذکر نقاط قوت و ضعف کشور، اقتصاد را از مباحث حیاتی و سرنوشت‌ساز کشور ایران معرفی نموده و پیوسته با رهنمودهای خود، مسئولان و مردم را به اهمیت اقتصاد و فعالیت اقتصادی متوجه نموده‌اند و همواره توجه به تولید ملی را گامی مثبت برای اقتصاد تلقی می‌کنند [۹]. استفاده مکرر رهبری از واژه چالش در سخنرانی‌هایشان، مصداق بارز هشدار برای مسئولان و مدیران ارشد کشور محسوب می‌شود، زیرا اگر قادر نباشند به چالش‌ها پاسخ مناسب و به‌هنگام دهند این چالش‌ها تبدیل به بحران خواهد شد. بحران موجب دگرگونی و تغییرات غیرقابل پیش‌بینی، اساسی و معمولاً جبران‌ناپذیر در کشور می‌شود [۷].

مقام رهبری. از ابتدای دهه ۷۰ همواره نگاه عمیق و دوراندیشانه‌ای به حوزه اقتصاد کشور در سطح تعیین سیاست‌های کلی در بخش‌های مختلف اقتصادی و نیز تعیین شعار سال داشته و هر سال قطعه‌ای دیگر از این مجموعه‌ی به‌هم‌پیوسته را ارائه کرده‌اند [۸]. این نام‌گذاری‌ها که با توجه به شرایط محیط داخلی، بین‌المللی و تبیین روندهای گذشته‌ی مجموعه‌ی اقتصاد کشور صورت گرفته، معلول شرایط زمانی و موقعیت منطقه‌ای و جهانی جمهوری اسلامی ایران است. اعمال تحریم‌های ظالمانه و جنگ تمام‌عیار اقتصادی نظام سلطه از یک‌سو، نقاط ضعف اقتصاد کشور و ضرورت حرکت به سمت اقتصاد مقاومتی و اجرای برنامه‌های توسعه‌ی کشور از سوی دیگر و... شدت توجه به مسائل و چالش‌های اقتصادی را بیش از گذشته در مجموعه ارکان کشور نشان می‌دهد [۱۱].

هر نظام اقتصادی زمانی کارآمد خواهد بود که با فرهنگ متناسب با خود همراه باشد. از این حیث نظام اقتصادی اسلام نیز همراه با فرهنگ مختص به خود برای شأن اقتصادی زندگی انسان‌ها برنامه‌ی جامعی ارائه داده است. ناگفته نماند که توسعه اقتصادی همه‌جانبه بدون فرهنگ متناسب با آن امکان‌پذیر نخواهد بود و عناصر فرهنگی موجود در آموزه‌های دین اسلام حاکی از آن است که پیشرفت همه‌جانبه جوامع انسانی با دو عنصر معنویت و مادیت امکان‌پذیر است و در غیر این صورت برخلاف ایمان، عدالت و تقواست. کارآمدی نظام اقتصادی اسلام مشروط به

به کارگیری فرهنگ دینی (اسلام) است [۳].

قاچاق کالا و ارز عبارت است از هر فعل یا ترک فعلی که موجب نقض تشریفات قانونی مربوط به ورود و خروج کالا و ارز گردد و براساس این قانون یا سایر قوانین، قاچاق محسوب و برای آن مجازات تعیین شده باشد و در مبادی ورودی یا هر نقطه از کشور حتی محل عرضه آن در بازار داخلی کشف شود.

پژوهش‌هایی درباره موضوع تحقیق انجام شده که به برخی از آنها اشاره می‌شود. پژوهشی با عنوان اصلاح الگوی مصرف و تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزه‌های قرآنی به این نتیجه دست یافته که حفظ نقدینگی و استفاده از نیروی کار ارزان می‌تواند راهکاری در جهت تحقق اقتصاد مقاومتی تلقی شود [۱۰]. پژوهش دیگری به اهمیت اقتصاد مقاومتی و تولید ملی، وظیفه مردم و مسئولان پرداخته و راهکارهایی در راستای اقتصاد مقاومتی مبنی بر مخاطرات قاچاق کالا ارائه داده است که عبارت‌اند از: برخورد با متقلبان تخریب بازار، پرهیز از دادن آمارهای غیرشفاف به مردم، نظارت مناسب و پیشگیرانه از تخلف بر عملکرد واحدهای تولیدی و نظارت بر نرخ تورم [2]. با توجه به موارد فوق، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی و رونق بخشی تولید ملی انجام شده و بر اساس مدل مذکور راهبردهای تدافعی، رقابتی، تقویتی و تهاجمی در این راستا ارائه شده است. پژوهش باید به این سؤال پاسخ دهد که برای تحقق اقتصاد مقاومتی و رونق بخشی تولید ملی برای کاهش مخاطرات قاچاق کالا و ارز از چه راهکارهای تدافعی، رقابتی، تقویتی و تهاجمی فرهنگ دینی می‌توان استفاده کرد؟

روش تحقیق

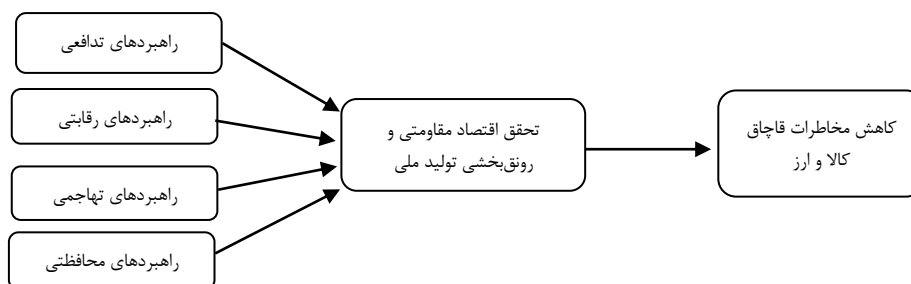
روش تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ روش گردآوری اطلاعات توصیفی پیمایشی است. روش نمونه‌گیری در مرحله کیفی به صورت در دسترس و در مرحله کمی به صورت تصادفی ساده است. براساس مبانی نظری مقالات مختلف، پرسشنامه‌ای طراحی شد که روایی و پایایی آن محاسبه و پس از تأیید، داده‌ها جمع‌آوری شد. داده‌ها براساس روش مبتنی بر همه فرصت‌ها، تهدیدها، نقاط قوت و ضعف تحلیل شدند. در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی و رونق بخشی تولید ملی برای کاهش مخاطرات قاچاق کالا و ارز براساس مدل مذکور راهبردهایی مبتنی بر فرهنگ دینی استخراج شد.

جامعه آماری پژوهش، در مرحله کیفی خبرگان سازمان‌ها و نهادهای درگیر مسئله قاچاق کالا و ارز (سابقه کاری حداقل ۱۰ سال) و خبرگان شرکت‌های فعال در صادرات و واردات کالا (سابقه کاری حداقل ۱۰ سال) که در حد اشباع نظری انتخاب شدند و در مرحله کمی نیز

کارکنان سازمان‌ها و نهادهای مواجه با قاچاق کالا و ارز و همچنین کارکنان شرکت‌های فعال در بحث صادرات و واردات کالا هستند. قلمرو مکانی تحقیق، کل کشور و قلمرو زمانی خرداد ۱۳۹۹ تا شهریور ۱۳۹۹ و قلمرو موضوعی کاهش مخاطرات قاچاق کالا و ارز و راهبردهای موجود در این زمینه بود.

متغیرها

قاچاق کالا و ارز در تحقیق حاضر متغیر وابسته و نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها متغیرهای مستقل بودند و راهبردهایی (راهبردهای تدافعی، راهبردهای رقابتی، راهبردهای تهاجمی و راهبردهای محافظه‌کارانه) که از این نقاط به دست می‌آید نتایج تحقیق محسوب می‌شود. چارچوب نظری تحقیق را می‌توان در مدل مفهومی در شکل ۱ خلاصه کرد:

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

بحث و تبیین

راهبردهای تحقق اقتصاد مقاومتی

راهبردهای تحقق اقتصاد مقاومتی عبارت‌اند از: ۱- حمایت از تولید ملی، کار و سرمایه ایرانی؛ ۲- محدودسازی اقتصاد دولتی و آزادسازی اقتصاد؛ ۳- توجه به نخبگان و بهره‌گیری از فناوری نوین؛ ۴- جلوگیری از سوداگری و فعالیت‌های غیر مولد؛ ۵- مردمی‌سازی اقتصاد و توانمندسازی آحاد مردم؛ ۶- کاهش وابستگی به درآمد نفت؛ ۷- اولویت تولید بر واردات و حمایت از خرید کالای داخلی؛ ۸- تدوین دقیق نقش دولت و مردم در تحقق اقتصاد مقاومتی؛ ۹- حمایت جدی مسئولان از تولید ملی و تحقق اقتصاد مقاومتی؛ ۱۰- حمایت صاحبان سرمایه و نیروی کار؛ ۱۱- تثبیت قیمت ارز در بازار؛ ۱۲- اشتغال‌زایی و ایجاد فرصت‌های شغلی؛ ۱۳- مدیریت مصرف و اصلاح الگوی مصرف.

یافته‌ها

۶۰ نفر از پاسخ‌دهندگان (۷۵ درصد) مرد و ۲۰ نفر از آنها (۲۵ درصد) زن بودند. ۱۱ نفر از پاسخ‌دهندگان (۱۴ درصد) دارای سن ۲۰ تا ۲۵ سال، ۳۲ نفر (۴۰ درصد) دارای سن ۲۶ تا ۳۰

سال، ۲۸ نفر (۳۵ درصد) دارای سن ۳۱ تا ۳۵ سال و ۹ نفر (۱۱ درصد) دارای سن ۳۵ به بالا بودند؛ ۱ نفر از پاسخ‌دهندگان (۱ درصد) دارای مدرک تحصیلی دیپلم و کمتر، ۱۹ نفر (۲۴ درصد) دارای مدرک تحصیلی فوق‌دیپلم، ۴۳ نفر (۵۴ درصد) دارای مدرک لیسانس و ۱۷ نفر (۲۱ درصد) دارای مدرک تحصیلی ارشد و بالاتر بودند و در آخر، ۲ نفر از پاسخ‌دهندگان (۲ درصد) دارای سابقه خدمتی ۵ سال به پایین، ۲۲ نفر (۲۷ درصد) دارای سابقه خدمتی ۶ تا ۱۰ سال، ۳۰ نفر (۳۸ درصد) دارای سابقه خدمتی ۱۱ تا ۱۵ سال و ۲۶ نفر (۳۳ درصد) دارای سابقه خدمتی بیش از ۱۵ سال بودند. بر اساس نظرات خبرگان و کارکنان فهرست‌های زیر استخراج شد:

فهرست عوامل داخلی عبارت‌اند از:

جدول ۱. فهرست عوامل داخلی

ردیف	فهرست عوامل داخلی	وزن	رتبه	امتیاز
۱	سابقه صادراتی بسیاری از کالاهای ایرانی به کشورهای حاشیه	۰/۰۳	۳/۳۶	۰/۱۰
۲	مزیت نسبی آشکار شده برای مبارزه با قاچاق برخی کالاها	۰/۰۳	۳/۱۶	۰/۰۹
۳	قیمت کمتر کالای ملی	۰/۰۲	۳/۲۱	۰/۰۶
۴	دستیابی به نیروی متخصص نسبتاً ارزان	۰/۰۲	۳/۰۸	۰/۰۶
۵	ارزش افزوده نسبتاً زیاد کالاهای داخلی	۰/۰۲	۳/۳۶	۰/۰۷
۶	دانش و فناوری داخلی در عرصه تولید هر کالایی	۰/۰۳	۳/۱۵	۰/۰۹
۷	ایجاد اشتغال زیاد مستقیم و غیرمستقیم	۰/۰۲	۳/۴۵	۰/۰۷
۸	اجباری بودن اجرای استاندارد عمده محصولات	۰/۰۲	۲/۷۳	۰/۰۵
۹	سهم کم انرژی از ستانده	۰/۰۲	۳/۵	۰/۰۷
۱۰	مزیت و انحصار تولید در برخی از محصولات اولیه و مواد خام	۰/۰۲	۳/۵۷	۰/۰۷
۱۱	وجود منابع معدنی مورد نیاز بسیار در کشور برای تولید هر کالا	۰/۰۳	۳/۹۵	۰/۱۲
۱۲	امکان ساخت داخلی برخی از خطوط تولید و ماشین‌آلات در کشور	۰/۰۲	۳/۶۵	۰/۰۷
۱۳	امکان تکمیل ظرفیت‌های خالی از طریق برون‌سپاری	۰/۰۲	۳/۳۱	۰/۰۷
۱۴	وجود مواد خام اولیه به مراتب فراتر از ظرفیت به‌کاررفته در تولیدات	۰/۰۲	۳/۵۲	۰/۰۷
۱۵	امکان تولید با کیفیت زیاد و قابلیت رقابت در ابزارهای جهانی	۰/۰۲	۳/۳۶	۰/۰۷
۱۶	سهم بزرگ اقتصاد غیرنفتی در کشور	۰/۰۲	۳/۰۷	۰/۰۶
۱۷	سرمایه‌گذاری و حمایت بالای بخش خصوصی	۰/۰۲	۳/۰۲	۰/۰۶
۱۸	گسترش شرکت‌های مهندسی و مشاوره با قابلیت ایجاد دانش	۰/۰۲	۳/۱	۰/۰۶

ردیف	فهرست عوامل داخلی	وزن	رتبه	امتیاز
	فنی			
۱۹	کمبود نقدینگی	۰/۰۲	۳	۰/۰۶
۲۰	تمرکز نیاز به سرمایه در گردش سنگین در فصل کاری	۰/۰۲	۳/۸۱	۰/۰۸
۲۱	کیفیت مواد اولیه	۰/۰۳	۲/۶۲	۰/۰۸
۲۲	مشکلات تأمین مواد	۰/۰۳	۲/۶۲	۰/۰۸
۲۳	هزینه‌های زیاد حمل و نگهداری مواد اولیه	۰/۰۲	۳/۰۷	۰/۰۶
۲۴	شبکه توزیع محصولات	۰/۰۲	۲/۹۸	۰/۰۶
۲۵	ظرفیت خالی واحدها	۰/۰۲	۲/۶۲	۰/۰۵
۲۶	زیاد بودن قیمت تمام‌شده تولیدی محصولات نهایی	۰/۰۲	۳/۹	۰/۰۸
۲۷	کیفیت کم محصولات	۰/۰۳	۲/۶۲	۰/۰۸
۲۸	نبود استانداردهای محصولات در سطح جهانی	۰/۰۲	۳/۱۷	۰/۰۶
۲۹	تنوع کم محصولات (ناکافی بودن فعالیت واحدها در زمینه نوآوری)	۰/۰۲	۳/۶۳	۰/۰۷
۳۰	تولید محصولات با ارزش افزوده کم	۰/۰۲	۳/۴۵	۰/۰۷
۳۱	رشد ناکافی در تولید دانش روز و وابستگی به کشورهای خارجی	۰/۰۲	۲/۰۷	۰/۰۴
۳۲	زیاد بودن سهم سرمایه‌گذاری تجهیزات وارداتی خط تولید	۰/۰۳	۳/۵۲	۰/۱۱
۳۳	نبود برندهای معتبر در سطح بین‌المللی	۰/۰۲	۳/۲۷	۰/۰۶
۳۴	نامتناسب بودن مقیاس‌های تولید با مقیاس‌های جهانی	۰/۰۲	۳	۰/۰۶
۳۵	وجود رقبا زیاد در بازارهای هدف	۰/۰۲	۴	۰/۰۸
۳۶	ناآگاهی از بازار هدف و آشنایی اندک با قواعد بازی در تجارت جهانی	۰/۰۲	۴/۰۷	۰/۰۸
۳۷	سهم اندک از بازار جهانی محصولات، علی‌رغم پشتوانه قوی مواد اولیه	۰/۰۲	۳/۹	۰/۰۸
۳۸	استفاده نکردن از پسماندها و مواد زاید در نتیجه گسترش آلودگی	۰/۰۲	۴/۰۷	۰/۰۸
۳۹	فرسوده بودن دستگاه‌های کارخانه‌ها و به‌روز نبودن فرایندهای تولید و مدیریت در واحدها و لزوم بازسازی و نوسازی در برخی از آنها	۰/۰۲	۳/۷۲	۰/۰۷
۴۰	استفاده غیربهبینه از تجهیزات	۰/۰۲	۳/۱۷	۰/۰۶
۴۱	تورم نیروی انسانی	۰/۰۲	۲/۶۲	۰/۰۵
۴۲	بهره‌وری اندک کل عوامل تولید	۰/۰۲	۲/۹	۰/۰۶
۴۳	بی‌ثباتی در سیاستگذاری‌های اقتصادی کشور	۰/۰۲	۳/۶۲	۰/۰۷

ردیف	فهرست عوامل داخلی	وزن	رتبه	امتیاز
۴۴	توسعه نیافتگی واحدهای تحقیق و توسعه و بهره‌برداری نامناسب از آن	۰/۰۲	۳	۰/۰۶
۴۵	بی‌توجهی به حداقل ظرفیت اقتصادی به منظور بهره‌وری در تولید	۰/۰۲	۲/۴۵	۰/۰۵
۴۶	استفاده نکردن از فناوری‌های روز در ظرفیت‌سازی	۰/۰۲	۲/۴۵	۰/۰۵
	جمع	۱		۳/۲

پژوهش حاضر در محیط داخلی خود دارای قوت نسبی است (میانگین بیشتر از ۳).
عوامل خارجی نیز عبارت‌اند از:

جدول ۲. فهرست عوامل خارجی

ردیف	فهرست عوامل خارجی	وزن	رتبه	امتیاز
۱	طبیعت بالقوه و بالفعل نسبتاً خوب و مناسب	۰/۰۳	۴	۰/۱۲
۲	نیروی کار فراوان و نسبتاً ارزان	۰/۰۳	۴	۰/۱۲
۳	امکان جذب سرمایه‌گذاری خارجی	۰/۰۳	۳/۳۱	۰/۰۹
۴	توجه نظام سیاسی به صادرات و محصولات غیرنفتی	۰/۰۳	۳/۶۵	۰/۱۱
۵	امکان حمایت‌های تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای دولت از صنایع	۰/۰۳	۳/۶۵	۰/۱۱
۶	وجود نیروی انسانی متخصص و کارآمد در کشور	۰/۰۳	۴	۰/۱۲
۷	امکان افزایش ضریب ساخت داخل تجهیزات مورد نیاز کارخانه‌ها	۰/۰۳	۴	۰/۱۲
۸	جمعیت مسلمانان جهان و منطقه	۰/۰۳	۴/۳۲	۰/۱۳
۹	تقاضای زیاد در بازارهای جهانی و منطقه‌ای برای تولیدات این کشور	۰/۰۳	۴/۳۲	۰/۱۳
۱۰	وجود تنوع در سلیق مصرف‌کنندگان جهانی	۰/۰۳	۴/۳۴	۰/۱۳
۱۱	وضعیت هرمی جمعیت کشور	۰/۰۲	۳/۳۲	۰/۰۷
۱۲	تغییر الگوی زندگی	۰/۰۳	۳/۹۹	۰/۱۲
۱۳	وجود ظرفیت‌های زیاد در صنایع داخلی	۰/۰۳	۲/۹۹	۰/۰۹
۱۴	معافیت مالی برخی از فعالیت‌ها	۰/۰۳	۳/۳۲	۰/۱۰
۱۵	وجود تقاضای شایان توجه برای ایجاد کالاهای داخلی	۰/۰۲	۲/۹۹	۰/۰۶
۱۶	توسعه فناوری‌های نوین و امکان استفاده از آنها در روند تولید	۰/۰۳	۳/۶۵	۰/۱۱
۱۷	توسعه زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات	۰/۰۳	۲/۹۹	۰/۰۹
۱۸	منابع محور بودن و نبود رقبای نوظهور و غیرمنتظره	۰/۰۲	۳/۳۲	۰/۰۶
۱۹	بی‌ثباتی مقررات و اعمال موانع تعرفه‌ای برای واردات مواد اولیه	۰/۰۳	۳/۹۴	۰/۰۸
۲۰	قیمت‌گذاری محصولات	۰/۰۳	۳/۶۰	۰/۱۱
۲۱	قیمت یا خرید تضمینی مواد اولیه	۰/۰۲	۴/۰۴	۰/۰۸
۲۲	نرخ تورم دورقمی	۰/۰۳	۴/۶۴	۰/۱۴
۲۳	تحریم	۰/۰۳	۵	۰/۱۵

موانع

تهدیدها

ردیف	فهرست عوامل خارجی	وزن	رتبه	امتیاز
۲۴	ضعف شبکه‌های توزیع و حمل‌ونقل مناسب	۰/۰۳	۳/۳۸	۰/۱۰
۲۵	ناپایداری تولید و کمبود محصولات و دیگر مواد اولیه	۰/۰۲	۳/۳۴	۰/۰۷
۲۶	استمرار نداشتن در برنامه‌ریزی و نوسانات در تولید محصولات	۰/۰۲	۴/۳۴	۰/۰۹
۲۷	نبود کنترل کافی بر سموم و آلودگی به‌واسطه تولید برخی محصولات	۰/۰۲	۳/۶۷	۰/۰۷
۲۸	فعالیت شرکت‌های خارجی در خرید فله‌ای و فرآوری یا بسته‌بندی و توزیع آنها تحت نماد تجاری خود و تحریم کشور از مزیت‌های گسترش نمادهای داخلی تجاری	۰/۰۲	۵	۱۰
۲۹	نبود آمار درست و ناکافی بودن سیستم‌های آماری و اطلاع‌رسانی در ارائه تصویر روشن از وضعیت فعالیت واحدهای تولیدی	۰/۰۳	۴/۷	۰/۱۳
۳۰	فعالیت متقلبان در تخریب بازار محصولات خاص و مشهور ایرانی	۰/۰۳	۴/۳۰	۰/۱۳
۳۱	آثار منفی پیوستن به سازمان جهانی تجارت (WTO)	۰/۰۲	۳/۳۶	۰/۰۷
۳۲	انتقال شوک‌های عرضه مواد اولیه در شرایط رکود کشور و حوادث غیرمترقبه طبیعی به بخش‌های تولیدی و عدم شمول بیمه‌های پوششی	۰/۰۲	۴/۲۷	۰/۰۸
۳۳	ناهماهنگی دستگاه‌های متوالی سیاست‌گذاری و اجرایی	۰/۰۲	۴/۳۴	۰/۰۸
۳۴	نبود حمایت‌های مناسب از صادرات و بنگاه‌های صادراتی	۰/۰۲	۴	۰/۰۸
۳۵	نقص استانداردها و نظارت‌های نامناسب	۰/۰۲	۴/۰۳	۰/۰۸
۳۶	تغییرات هوشمند تعرفه‌ها	۰/۰۳	۳	۰/۰۹
۳۷	ناکارایی جوایز	۰/۰۳	۳	۰/۰۹
۳۸	دامپینگ	۰/۰۲	۲/۹۳	۰/۰۶
	جمع	۱		۳/۹

نقدها

پژوهش حاضر در محیط بیرونی خود نیز دارای قوت نسبی است (میانگین بیشتر از ۳).
 از آنجا که قدرت‌ها و فرصت‌ها قوی‌ترند، استراتژی پژوهش حاضر استراتژی تهاجمی است.
 مبتنی بر ماتریس SWOT به‌دست‌آمده در پژوهش حاضر، راهبردهای تدافعی، رقابتی،
 محافظه‌کارانه و تهاجمی به‌دست می‌آیند:

قوت‌ها	ضعف‌ها
استراتژی‌های تهاجمی-توسعه‌ای	استراتژی‌های تقویتی-رفع چالش‌ها
کاستن از قیمت کالای ملی	بهبود نقدینگی
استفاده از نیروی متخصص و خبره	ارتقای کیفیت مواد اولیه
اشتغال‌زایی زیاد برای کالای داخلی	مرتفع کردن مشکلات تأمین مواد اولیه
انحصار در تولید محصولات	گرفتن یارانه‌های دولتی برای حمل و نگهداری مواد اولیه
استفاده بهینه از منابع معدنی	کوچک‌تر کردن شبکه توزیع محصولات تا حد امکان
ساخت داخلی برخی خطوط تولید و ماشین‌آلات	کاستن از قیمت تمام‌شده محصول نهایی

فرصت‌ها

ضعف‌ها	قوت‌ها	
<p>استراتژی‌های تقویتی-رفع چالش‌ها</p> <p>بهبود کیفیت محصولات رعایت استانداردها در سطح محصولات مبتنی بر استانداردهای جهانی افزایش فعالیت واحدها در زمینه نوآوری افزایش ارزش افزوده محصولات رشد تولید دانش فنی به‌روز بومی جهت کاهش وابستگی به دانش برون‌مرزی کاستن از سهم سرمایه‌گذاری تجهیزات وارداتی خط تولید بهبود تناسب مقیاس‌های تولید با مقیاس‌های جهانی شناخت بهتر بازارهای هدف و هدف‌گذاری افزایش سهم از بازار جهانی محصولات استفاده از رویکردهای استفاده از پسماند به‌روز کردن فرایندهای تولید و مدیریت در واحدها افزایش بهره‌وری نیروی انسانی با کنترل تورم دستمزد آنها ثبات در سیاستگذاری‌های اقتصادی کشور بهبود در توسعه واحدهای تحقیق و توسعه توجه به حداقل ظرفیت اقتصادی به‌منظور بهره‌وری در تولید</p>	<p>استراتژی‌های تهاجمی-توسعه ای</p> <p>تکمیل ظرفیت‌های خالی از طریق برون‌سپاری تولید باکیفیت با هدف رقابت در بازار جهانی تکیه زیاد بر اقتصاد غیرنفتی در کشور حمایت زیاد بخش خصوصی مشاوره‌های مهندسی با هدف تأمین دانش فنی</p>	فرصت‌ها
<p>استراتژی‌های تدافعی-بقا</p> <p>حفظ نقدینگی در کشور حفظ کیفیت مواد اولیه جذب سرمایه‌گذار خارجی استفاده از نیروی کار ارزان بالا نگه داشتن تقاضا در بازار جهانی استفاده از معافیت‌های مالیات فرهنگ‌سازی تقاضا برای کالای داخل</p>	<p>استراتژی‌های رقابتی-رفع چالش‌های بیرونی</p> <p>برطرف کردن موانع تعرفه‌ای برای واردات مواد اولیه کاهش نرخ تورم رفع تحریم‌ها تا حد ممکن تقویت شبکه‌های توزیع حمل‌ونقل رفع ناپایداری تولید و کمبودها در تهیه مواد اولیه هماهنگی در برنامه‌ریزی و نوسانات در تولید محصولات رفع آلودگی سموم به‌واسطه تولید برخی محصولات عدم فروش فله‌ای محصولات داخلی به کشورهای خارجی مرتفع کردن آمارهای غلط برای ارائه تصویر روشن از وضعیت فعالیت واحدهای تولیدی برخورد با متقلبان تخریب بازار محصولات خاص و مشهور ایرانی رفع شوک عرضه مواد اولیه در شرایط رکود کشور و حوادث غیرمترقبه طبیعی به بخش‌های تولیدی و</p>	تهدیدها

ضعف‌ها	قوت‌ها
استراتژی‌های تقویتی-رفع چالش‌ها	استراتژی‌های تهاجمی-توسعه ای
	شمول بیمه‌های پوشش‌دهنده رفع ناهماهنگی بین دستگاه‌های متوالی سیاست‌گذاری و اجرایی مرتفع ساختن نظارت‌های نامناسب و غیراستاندارد رفع دامپینگ

شکل ۲. ماتریس SWOT مبتنی بر راهبردهای تهاجمی، رقابتی، محافظه‌کارانه و تدافعی

بحث

اقتصاد مقاومتی روشی برای مقابله با تحریم‌های اقتصادی علیه یک کشور تحریم‌شده، با کمترین وابستگی به خارج از کشور در خصوص نیازهای اساسی و راهبردی است که نیازمند تشخیص حوزه‌های فشار و متعاقباً تلاش برای کنترل و بی‌اثر کردن آن تأثیرهاست. برای رسیدن به اقتصاد مقاومتی باید وابستگی‌های خارجی کاهش یابد و بر تولید داخلی کشور و تلاش برای خوداتکایی تأکید شود. اقتصاد مقاومتی ارکان و الزاماتی دارد. یکی از این ارکان حمایت و تقویت تولید ملی و دیگری مدیریت مصرف است که از ابعاد آن مصرف کالاهای داخلی است. اقتصاد مقاومتی اقتصادی است که به توان و نهاده‌های تولید داخلی با افق رفع احتیاجات داخلی کشور و رونق صادرات و رابطه حکیمانه با دنیای خارج متکی است. از ارکان مهم اقتصادی مقاومتی حمایت از تولید داخلی است که مقام معظم رهبری همواره بر این امر تأکید کرده و در بیانات خود از آن به‌عنوان ستون فقرات اقتصاد مقاومتی یاد می‌کنند.

در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی و رونق بخشی تولید ملی برای کاهش مخاطرات قاچاق کالا و ارز یک رشته راهبردهای تهاجمی فرهنگ دینی وجود دارد که عبارت‌اند از: صادرات کالاهای داخلی، کاستن قیمت کالای ملی، استفاده از نیروی متخصص و خبره، اشتغال‌زایی در سطح بالا برای کالای داخلی، انحصار در تولید محصولات، استفاده بهینه از منابع معدنی، ساخت داخلی برخی خطوط تولید و ماشین‌آلات، تکمیل ظرفیت‌های خالی از طریق برون‌سپاری، تولید باکیفیت با هدف رقابت در بازار جهانی، تکیه زیاد بر اقتصاد غیرنفتی در کشور، حمایت بالای بخش خصوصی و مشاوره‌های مهندسی جهت تأمین دانش فنی. این یافته با نتایج برخی پژوهش‌ها [۷، ۶، ۴، ۲] همسوست.

در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی و رونق بخشی تولید ملی برای کاهش مخاطرات قاچاق کالا و ارز یک رشته راهبردهای رقابتی فرهنگ دینی وجود دارد که عبارت‌اند از: برطرف کردن موانع تعرفه‌ای برای واردات مواد اولیه، کاهش نرخ تورم، رفع تحریم‌ها تا حد ممکن، تقویت

شبکه‌های توزیع و حمل‌ونقل، رفع ناپایداری تولید و کمبودها در تهیه مواد اولیه، هماهنگی در برنامه‌ریزی و نوسانات در تولید محصولات، رفع آلودگی سموم به‌واسطه تولید برخی محصولات، عدم فروش فله‌ای محصولات داخلی به کشورهای خارجی، اصلاح آمارهای غلط با هدف ارائه تصویر روشن از وضعیت فعالیت واحدهای تولیدی، برخورد با متقلبان تخریب بازار محصولات خاص و مشهور ایرانی، رفع شوک عرضه مواد اولیه در شرایط رکود کشور و حوادث غیرمترقبه طبیعی به بخش‌های تولیدی و شمول بیمه‌های پوشش‌دهنده، رفع ناهماهنگی بین دستگاه‌های متوالی سیاست‌گذاری و اجرایی، مرتفع ساختن نظارت‌های نامناسب و غیراستاندارد و رفع دامپینگ. این یافته با نتایج پژوهشی [۲] درباره اهمیت اقتصاد مقاومتی و تولید ملی، وظیفه مردم و مسئولان همسوست. در این تحقیق برخی راهکارها در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی و کاهش مخاطرات قاچاق کالا و ارز ارائه شد که عبارت‌اند از: برخورد با متقلبان تخریب بازار، پرهیز از دادن آمارهای غیرشفاف به مردم، نظارت مناسب و پیشگیرانه از تخلف بر عملکرد واحدهای تولیدی و نظارت بر نرخ تورم. اقتصاد مقاومتی یک تدبیر بلندمدت برای اقتصاد کشور است، می‌تواند اهداف نظام جمهوری اسلامی را در زمینه مسائل اقتصادی برآورده کند و همچنین می‌تواند مشکلات کشور را برطرف کند. بدیهی است که مبادلات و تعامل گسترده کشورهای مختلف دنیا در زمینه اقتصادی و تجاری به حد ضرورت، به رشد و توسعه اقتصادی کشورها کمک خواهد کرد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بر اساس پرسش اصلی تحقیق در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی و رونق بخشی تولید ملی برای کاهش مخاطرات قاچاق کالا و ارز به راهبردهای تقویتی فرهنگ دینی زیر می‌توان اشاره کرد: ۱- بهبود نقدینگی؛ ۲- افزایش کیفیت مواد اولیه؛ ۳- مرتفع کردن مشکلات؛ ۴- تأمین مواد اولیه؛ ۵- گرفتن یارانه‌های دولتی جهت حمل و نگهداری مواد اولیه؛ ۶- کوچک‌تر کردن شبکه توزیع محصولات تا حد امکان؛ ۷- پایین آوردن قیمت تمام‌شده محصول نهایی؛ ۸- بهبود کیفیت محصولات؛ ۹- رعایت استانداردها در سطح محصولات مبتنی بر استاندارد جهانی؛ ۹- افزایش فعالیت واحدها در زمینه نوآوری؛ ۱۰- افزایش ارزش افزوده محصولات؛ ۱۱- رشد در تولید دانش فنی به‌روز بومی جهت کاهش وابستگی به دانش برون‌مرزی؛ ۱۲- کاهش سهم سرمایه‌گذاری تجهیزات وارداتی خط تولید؛ ۱۳- بهبود تناسب مقیاس‌های تولید با مقیاس‌های جهانی؛ ۱۴- شناخت بهتر بازارهای هدف و هدف‌گذاری؛ ۱۵- افزایش سهم از بازار جهانی محصولات؛ ۱۶- استفاده از رویکردهای استفاده از پسماندها و زائدات؛ ۱۷- به‌روز کردن فرایندهای تولید و مدیریت در واحدها؛ ۱۸- افزایش بهره‌وری نیروی انسانی با کنترل تورم

دستمزد آنها؛ ۱۹- ثبات در سیاستگذاری‌های اقتصادی کشور؛ ۲۰- توسعه واحدهای تحقیق و توسعه؛ ۲۱- توجه به حداقل ظرفیت اقتصادی به‌منظور بهره‌وری در تولید پیشنهادهایی که در راستای پژوهش حاضر می‌توان ارائه داد، عبارت‌اند از: ۱- اتکا به علوم دانش‌بنیان و استفاده از علوم روز دنیا؛ ۲- برقراری عدالت اجتماعی و مقابله با رانت، قاچاق و باندبازی در عرصه اقتصاد؛ ۳- نقش‌آفرینی همه بخش‌های کشور در کنار دولت و حاکمیت؛ ۴- درون‌زا بودن، یعنی لزوم نقش‌آفرینی تمام بخش‌های داخلی در چارچوب قوانین و برون‌گرایی مانند رفع مشکلات ارتباطی بین‌المللی؛ ۵- استفاده از توانمندی داخلی در اجرای طرح‌های بزرگ اقتصادی؛ ۶- تأمین مالی برای بنگاه‌های اقتصادی و ایجاد ابزارهای تأمین مالی؛ ۷- مذموم و ناپسند شدن مصرف کالای خارجی در بین همه لایه‌های جامعه؛ ۸- تقویت فرهنگ مصرف کالاهای تولید داخل در دوران کودکی و نوجوانی توسط همه ارکان جامعه به‌ویژه آموزش و پرورش؛ ۹- راه‌اندازی نهضتی عمومی در خرید و حمایت از کالاهای تولید داخل؛ ۱۰- استفاده از تجربه دیگر کشورهای جهان در این خصوص؛ ۱۱- ارزان و آسان شدن بستر سرمایه‌گذاری مردمی در جامعه؛ ۱۲- شرافت و کرامت دادن به تولید و کارگر ایرانی؛ ۱۳- جلوگیری از سیل واردات اقلام مشابه ساخت داخل به کشور؛ ۱۴- رفع مشکلات تأمین مالی، مالیات بر ارزش افزوده، بیمه و تأمین اجتماعی؛ ۱۵- توقف تبلیغ برندهای خارجی در سطح رسانه‌ها و معابر شهری.

تقدیر و تشکر

این مقاله با حمایت دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات و واحد شیراز تهیه شده که از آنها تشکر می‌شود.

منابع

- [۱] ابراهیم‌زاده، عیسی؛ اسکندری ثانی، محمد؛ و رمضان‌پور، صغری (۱۳۹۵). «راهبرد تعدیل فقر با رویکرد اقتصاد مقاومتی، مطالعه موردی: شهر تهران»، *جغرافیا و توسعه*، شماره ۴۴، ص ۲۴-۱.
- [۲] آقازسی، محمد (۱۳۹۶). «برآورد شاخص‌های اقتصاد مقاومتی»، *سیاست‌های راهبردی و کلان*، دوره ۴، شماره ۵.
- [۳] آقازاده، سیدصادق؛ نیازمندی، محمد مهدی؛ و بختیاری، علیرضا (۱۳۹۶). «اقتصاد مقاومتی از دیدگاه دین اسلام»، *اولین کنفرانس چشم‌اندازهای جدید در توسعه اقتصاد مقاومتی*.
- [۴] پورعیسی، حمید (۱۳۹۴). «آسیب‌شناسی مبارزه با قاچاق کالا و ارز در سطح عرضه».

نخستین کنگره بین‌المللی حقوق ایران.

[۵] تمیزی، علیرضا (۱۳۹۷). «اقتصاد مقاومتی با محوریت تولید ملی»، اولین همایش ملی مدیریت و اقتصاد با رویکرد اقتصاد مقاومتی.

[۶] حلیمی، حبیب‌الله؛ و محبی، لیلا (۱۳۹۴). «ارتباط بین فرهنگ و اقتصاد مقاومتی با رویکرد دینی»، اولین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، اقتصاد، حسابداری و علوم تربیتی.

[۷] حمزه‌خانی، عباس؛ و معیاری، فاطمه (۱۳۹۴) «تحقق اقتصاد مقاومتی در ایران با تأکید بر جذب سرمایه‌گذاری داخلی»، دومین کنفرانس بین‌المللی آینده‌پژوهی، مدیریت و توسعه اقتصادی.

[۸] زارعی، محمدمهدی (۱۳۹۴). «نقش فرهنگ دینی در توسعه اقتصادی»، کنفرانس بین‌المللی مدیریت، فرهنگ و توسعه اقتصادی.

[۹] شفق حیدری، مجتبی (۱۳۹۸). «بررسی نقش اقتصاد زیرزمینی یا قاچاق در عدم تحقق اقتصاد مقاومتی»، همایش ملی اقتصاد، مدیریت توسعه و کارآفرینی با رویکرد حمایت از کالای ایرانی.

[۱۰] صبوری‌پور، مهدی؛ و صفایی آتشگاه، حامد (۱۳۹۵). «پیشگیری وضعی از قاچاق کالا در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲»، مجله حقوقی دادگستری، سال ۸۰، شماره ۹۳.

[۱۱] طالعی اردکانی، سمانه (۱۳۹۷). «مبارزه با قاچاق کالا و حمایت از تولید ملی»، چهارمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، کارآفرینی و توسعه اقتصادی.

[۱۲] کاظمی، مهدی؛ منصورزاده، فاطمه؛ و نظریان، محمدرضا (۱۳۹۳). «آثار زیانبار اسراف و مصرف‌زدگی و عوامل گسترش آنها»، همایش ملی اقتصاد دانش‌بنیان معبر اقتصاد مقاومتی.

[۱۳] کاوه‌ای، فضل‌الله؛ و کاوه‌ای، طاهره (۱۳۹۷). «تولید ملی، ستون فقرات اقتصاد مقاومتی: چالش‌ها و راهکارها»، دوازدهمین کنگره ملی پیشگامان پیشرفت.

[۱۴] محمدنژاد، امین؛ و عسگری، فاطمه (۱۳۹۴). «راهبردها و راهکارهای اقتصاد مقاومتی دانش‌بنیان»، همایش ملی اقتصاد مقاومتی دانش‌بنیان، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد پروفیسور حسابی تفرش.

[۱۵] محمودیان، حمید؛ و قاسمی، زهرا (۱۳۹۸). «ضرورت تغییر در سبک زندگی جهت تحقق

- اقتصاد مقاومتی و پیاده‌سازی مدیریت جهادی در جامعه اسلامی»، پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی، دوره ۱۰، شماره ۴۰.
- [۱۶] ملکی، محمدحسن؛ احمدی، محمدعلی؛ و فتحی، محمدرضا (۱۳۹۹). «آسیب‌شناسی برنامه‌های اقتصاد مقاومتی»، فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، دوره ۴، شماره ۵.
- [۱۷] موسوی افضل، سیدمحمد (۱۳۹۷). «فرهنگ‌سازی اقتصاد مقاومتی با تکیه بر آیات و روایات»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علوم قرآنی تهران.
- [۱۸] موسی‌پور، سیدحسین؛ و تردست، علی (۱۳۹۹). «نقش اقتصاد مقاومتی در تمدن نوین اسلامی (با تکیه بر دیدگاه مقام معظم رهبری)»، سومین همایش ملی پژوهش‌های قرآنی.
- [۱۹] نادری، سهم‌الدین؛ نژادخیز، فرشاد؛ و نادری، فخرالدین (۱۳۹۴). «بررسی چالش‌ها از نظر مدیریتی و تکنولوژی در رونق تولید ملی»، دومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، کارآفرینی و توسعه اقتصادی.
- [۲۰] ناصر بافقی، مهدیه (۱۳۹۵). «اقتصاد مقاومتی و راهبرد مناسب مدیریت مصرف»، کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی.
- [۲۱] نظری، معصومه (۱۳۹۷). «اصلاح الگوی مصرف و تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزه‌های قرآنی»، پایان‌نامه دکتری دانشگاه پردیس نسبیته تهران، علوم قرآن و حدیث.
- [۲۲] نوری، علی؛ و رهنما، علی (۱۳۹۸). «رونق تولید با تأکید بر تداوم اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری (مد ظله العالی)»، دانش‌انتظامی گلستان، دوره ۱۰، شماره ۳۸.
- [۲۳] وطن‌خواه، یاور؛ و جاهد، محمدعلی (۱۳۹۶). «پیشگیری وضعی در قاچاق کالا و ارز»، نخستین کنگره بین‌المللی حقوق ایران با رویکرد حقوق شهروند.
- [۲۴] یوسف‌وند، محمد (۱۳۹۶). «پیشگیری اجتماعی از قاچاق کالا و ارز با رویکرد قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز»، دومین کنفرانس ملی حقوق، الهیات و علوم سیاسی.
- [25] Beyers J. (2017). "Religion and culture: Revisiting a close relative", *HTS Theologies Studies / Theological Studies*, 73(1)., DOI: 10.4102/hts.v73i1.3864
- [26] Kassa A. (2016). "Culture, religion and productivity: Evidence from European regions", *BEH - Business and Economic Horizons*, Volume, 12, Issue 1 , DOI: <http://dx.doi.org/10.15208/beh.2016.02>
- [27] Ramos, G.; & Hynes, W. (2019). "Beyond Growth: Towards A New

Economic Approach”, Report of the Secretary General’s Advisory Group
on a New Growth Narrative, DOI:
<http://dx.doi.org/10.16527/beh.2019.07>